

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פְּרִשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת קַדְשֵׁים

פְּנִינֵי אֱמוּן וּתְפִלָּה בַּפְּרָשָׁה

מֵאוֹצְרוֹת אֱמוּנִים

בצרה מהשפעתו של המשתדל להצילו בפעל. ואולם, ברור מאליז שאם רואה אדם את חברו טובע בנהר ובמקום לקפץ אל המים כדי להצילו הוא נעמד להתפלל עליו, הלא פְּמוּהוּ פְּרוּצָח! אך אם הוא יודע שאין לאל ידו להציל את הטובע, במקום להתאמץ בנסיונות סרק שכל תכליתם היא השקטת מצפנו, עליו לעמד ולהעיתר בעדו בתפלה, כי התפלה היא העקר.

בענין זה עורר הגר"י מברסק: מדרף העולם היא שכאשר שומעים על חולה הנתון בסכנה, מיד מתכנסים הכל להעיתר בתפלה נמרצת למענו. ואולם ברגע שמתפשטת השמועה שחלה הטבה במצבו, מיד הכל מתרפים מן התפלה, ובכך מתעלמים מהעבודה שמצד האמת אותו חולה זקוק עדן לרחמי שמים. הרי הדבר דומה לחולה שהחל לטל תרופה שעתידה להציל את חייו, וברגע שהחלה התרופה לפעל נוטלים אותה הימנו. נמצא שהמבשר על הטבת מצבו של החולה נכלל חלילה בגדר ר'ודף!

החזון איש בדורותיו עמ' ריו: 'פניני רבנו הגר"י עמ' מב

'תמו חטאים - ולא חוטאים'

"לא תשנא את אחיך בלבבך" (י"ט ז')

אמרו חכמים (פסחים ק"ג ב) שמתר ואף מצוה לשנא אדם רשע הידוע כמי שעבר על אחת ממצוות התורה במזיד. ואולם, כתבו התוספות (שם ד"ה שרא) שכל ההתר לשנא את החוטא הוא רק בגין חטאיו. על כן יש להזהר ששנאה זו לא תתפתח לכדי שנאה אישית, שכלפיה נאמר האסור בפסוק שלפנינו.

על פי זאת ישב האמרי אמת את לשון המשנה (אבות ד טו): "שמואל הקטן אומר (משלי כד ז): 'בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך'" - ולכאורה תמוה: וכי שמואל הקטן אמר זאת, והלא מקרא מפרש הוא במשלי?

ויש לומר, כיון ששמואל הקטן תקן את ברכת 'למלשינים אל תהי תקוה' (ברכות כח ב), לפיכך הקפיד לשנן כל העת את הפסוק: "בנפל אויבך אל תשמח", לאמר: אף שאני מבקש בכל יום שהמינים ורשעי ישראל יאבדו, איני שונאם אלא בגין היותם בעלי עברה, ונזהר אני שלא יפכו לאויבי האישיים.

אמרי אמת' לקוטים דף טו

ענינת אמן מרבה שלום

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (י"ט ח')

בסוף מסכת נזיר (סו ב) לאחר שהביאה הגמרא את המאמר: "גדול העונה יותר מהמברך", הוסיפה והביאה את המאמר הנודע: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם". את הקשר בין שני המאמרים פרש רבי אליהו שיק רבה של לידא:

אלמלא קבעו חכמים כי גדול העונה אמן יותר מהמברך, במקרים שהצבור יוצא די חובתו על די שמיעת הברכה, היתה מתעוררת מחלקת בין הבריות שכן הכל היו חפצים לזכות באמירת הברכה. אך אחר שקבעו כי גדול העונה נמנעו מחלוקות אלו. נמצא שבתקנתם הרבו חכמים שלום בעולם.

עין אליהו נזיר סו

אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'... והכהנים והעם העומדים בעזרה... ואף הוא היה מתפנן לגמר את השם כנגד המברכים ואומר להם: 'תטהרו!'. שהנה לכאורה, היאך אנו מפרדים בין התבות 'לפני ה' לתבה 'תטהרו', הלא בכך מאבד הפסוק משמעותו ואף נראה הדבר כהוצאת שם שמים לבטלה?

אלא שמחבר פייט זה סבר כרבי אלעזר בן עזריה וכבאור מהרש"א שלשיטתו תבת 'תטהרו' היא ענין בפני עצמו, ונמצא שאין זו הפסקה באמצע הענין.

שו"ת מנחת יצחק' ח"ז סי' מא

תפלה - ההצלה המבחרת ביותר

"לא תעמד על דם רעך" (י"ט טו)

"לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר" (ש"ס).

כתב החזון איש:

בפשטות הצווי: "לא תעמד על דם רעך" מתייחס להשתדלות הגשמית שחייב האדם לעשות בראותו את חברו בצרה. אולם עלינו לדעת כי השתדלות זו אינה אלא כפריעת חוב המוטלת עלינו, וחלילה לנו מלחשב שבכחנו להצילו בבחינת: "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח יז). משעם זה גדולה השפעתו של המתפלל ומתחנן על חברו הנמצא

ודוי באמצעות שליח

"וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעייהם לכל חטאתם" (וי כא)

כתב רבי יוסף מטרנאי - המהר"ט, אף שבכל המצוות אמרנו: "שלוחו של אדם כמותו" (קדושין מב א), במצוות המתקנות באמצעות דבור - אי אפשר למנות שליח לקימן (ראה גיטין סו ב).

המפרשים תמוה על דבריו מהפסוק שלפנינו, שבו מפרש שהכהן הגדול היה שליח של בני ישראל להתודות על עוונותיהם. הרי שאף מצוה הנעשית בדבור כודוי יכולה להעשות באמצעות שליח (ראה מנחת חנוך' סו ד ח)

באר רבי שלמה קלוגר:

אכן, ודויו של הכהן הגדול לא נאמר בעבור בני ישראל ובשליחותם, אלא בעבור עצמו; שליח שמוטלת עליו החובה למחות בחוטאים ולעמד על המשמר לבל יחטאו עוד (ראה שבועות לט א), נושא הוא עצמו באחריות על עוונותיהם של ישראל.

שו"ת מהרי"ט ח"א קכז; 'חכמת התורה' עמ' קעו

'סדר העבודה' רבי אלעזר בן עזריה

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (זו ל)

נאמר במשנה (יזא פה ב): "דרש רבי אלעזר בן עזריה: 'מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' - עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר, עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא: 'אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם - אביכם שבשמים...'"

מהרש"א (שם) באר שרבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא נחלקו להיכן יש לשיך את התבות: 'לפני ה' - רבי אלעזר בן עזריה משיכן לנאמר לפנינו, שיום הכפורים מכפר על ישראל רק: 'מכל חטאתיכם [אשר] לפני ה', והינו עברות שבין אדם למקום; ואילו רבי עקיבא משיכן לנאמר אחריהן: 'לפני ה' תטהרו', ועל כן דרש מהפסוק: 'לפני מי אתם מטהרין... אביכם שבשמים'.

בכך באר הגאב"ד רבי יצחק יעקב ויס את נוסח סדר העבודה' הנאמר במוסף של יום הכפורים: 'וכך היה אומר... כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר

כך מבטיח הרשב"י בזהר הקדוש (וילך רפה ב):

כד ישראל לתתא משמרין לאתבא אמן - כשישראל למטה שומרים לשמע הברכה היטב מפי המברך, כדי לענות אחריה אמן כראוי, לבוונא לבייהו כמה דאצטריך - ונוהרים לבנו את לבכם בכנות אמן כמו שצריך, בשכר זאת: כמה פתחין דברכאן פתיחון להו לעילא - כמה פתחים של ברכות פתוחים להם למעלה, כמה טבאן משתבחיין בכלהו עלמיין - כמה טובות נמצאים להם בעולמות, כמה חדו בכלא - כמה שמחה יש בכל מקום... כמה דישראל פתחין להו תרעין דברכאן - כמו שיישראל פתחו שערי הברכות, כך השתא פתחו שערים - כך עתה פתחו להם שערי התפלות, ותתקבל צלותהון - ותתקבל תפלתם.

זקוקים לישועה? רוצים שיפתחו לפניכם שערי ברכה? מיחלים שתתקבלנה תפלותיכם ברחמים וברצון?

יש לכך עצה בדוקה פשוטה וקלה: תענו אמן בכונה.

אמן, מלה אחת, שלוש אותיות, שבע ברכות וישועות.

"יגדל" (ב) - העקר הראשון - מציאות ה'

המציאות האמתית היחידה

הבית הראשון בפיוט זה מקביל לעקר הראשון מ"ג העקרים. עקר זה מחיב להאמין במציאות ה' ובשלמותו, ובכך שהוא ברא את הכל, ושפציאותו היא שנותנת לבריאה כלה את יכלת קיומה בכל עת ובכל שעה (רמב"ם סודי התורה א א פרוש המשינות סנהדרין פתיחת פרק ט).

המטורר בחר להביע עקר זה במלים "נמצא, ואין עת אל מציאותו". מציאות הבורא יתברך היא למעלה מהשגתם של בני אדם קרוצי המר, אולם הכל מבינים שבהכרח הוא נמצא, ולכן הוא מכנה בפיוט "נמצא" (פרוש על הרמב"ם סודי התורה טס). בנוסף, הקדוש ברוך הוא הוא המציאות האמתית היחידה על פני היקום, וכל שאר הנבראים תלויים בו ואינם יכולים להתקיים רגע אחד בלעדיו. וכפי שכתב הרמב"ם (סודי התורה א ד): "הוא שהנביא אומר (ירמיהו י ב): 'וה' אלהים אמת, הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתו, והוא שהתורה אומרת (דברים ט ה): 'אין עוד מלבדו', כלומר אין שם מצי אמת מלבדו מותו" (יחל ישראל עמ עח).

בשונה מכל נמצא שפציאותו החלה בזמן מסוים, ועד לאותו זמן יכולה הייתה הבריאה להתקיים בהיעדרו, למציאות ה' אין עת, כי הבריאה כלה מעשה זיו, ואין שום פתח בה שיכול להתקיים בלעדיו. מלבד זאת, הנבראים כלם - קיימת עת שבה יכולה מציאותם לחלל ולו לזמן מה, ואלו מציאות ה' אינה יכולה לחלל בשום עת שהיא, שכן עצם המשגל 'עת הוא משגל אנושי מוגבל, ואף שפספסה זו אף איננו יכולים לתפס זאת בשכלנו, עלינו לדעת כי הקדוש ברוך הוא מעל לכל משגל של זמן ועת (עצ יוסף פסדור אוצר התפלות).

האמונה בקיום הבריאה ובהנהגתה

מלבד הקבדה שפציאות ה' היא הפעניקה לבריאה את קיומה בכל רגע, יכולה בעקר זה אף האמונה שהקדוש ברוך הוא משגיח על העולם ומנהיגו בכל עת פרצונו (רמב"ם ט ט). וכפי שמתאר עקר זה בסוס 'אני מאמין' שאותו והגים לומר אחר התפלה: "אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ויעשה ויעשה לכל הפעשים".

מקורו של עקר זה הוא במצוה הראשונה שעליה נצטיינו בעשרת הדברות (שמות כ שפציאות ה' ובשליטתו המחלטת בעולם, ואלו דבריו (בגמ' חיים ג יג): "ובאמת הוא ענין גדול ונסגלה ובלתי נגלה, להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים, שלא יוכלו לשלט בו ולא יעשו שום רשע כלל, כשהאדם קובע בבלבו לאמר: הלא ה' הוא האלקים האמת, ואין עוד מלבדו יתברך

שום כח בעולם ובכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו. ומבטל בבלבו בטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, וכן שפיק הוא יתברך בידו שפמיאל יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעל לו שום דבר כלל".

מלא כל הארץ כבודו

במשמעות לשון 'נמצא' ואין עת אל מציאותו' טמון אף יסוד חשוב בענין התפלה: הקדוש ברוך הוא 'נמצא' לצדנו תדיר ומאזין לתפלתנו בכל עת, כלשון הפתח (דברים ט ז): "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אלו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ואולם בל נחשב כי מתוך קרבתנו אליו יכולים אנו לתפש את מהותו, שכן 'אין עת אל מציאותו' - אין שום זמן ועת שבו האדם הגשמי יכול להשיג את מהותו של הקדוש ברוך הוא (סדור 'דובר שלום' להדא).

נועד המעשה בהרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ, אשר בהיותו ילד קט כבר נודע בהרפיותו המיוחדת. באחד הימים נגש אליו אדם שבקש לבחן את חכמתו. פנה אליו האדם ואמר לו: "נפתלי צבי, אתו לך זהוב ברוך הוא". השיב לו הילד בחייו ששובבות ופחזות נמהלו בו: "ואני אתו לך שני זהובים אם תראה לי היכן הוא לא נמצא...". (צדקת החכם עמ' 39).

שבח ויגדלה

המטורר פתח את פיוטו במלים: "יגדל אלקים ח' וישתבח". תאר 'גדלה' נמדד ביחס לאלת, ואלו 'שבח' נמדד מצד המשבח בעצמו. על הבורא יתברך נקט המטורר הו לשון 'יגדל' והו לשון 'ישתבח', כדי לרמז על הרעיון המעבד בעקרי הדת המורכבים בפיוט זה, שהבורא יתברך החי לעולם, הוא 'גדול' - ביחס לכלל הנבראים כלם, ו'משבח' - מצד עצמו, היות שכל המעלות כלן כלולות בו. שכן הוא משלם בכל שלמות שפעלה על הדעת (עצ יוסף פסדור אוצר התפלות).

עוד פרשו: בתאר 'יגדל' רמז המטורר ליסוד המבטא את אמונתנו. הגויים מכנים את ה' בתאר 'רם', לפי שאינם מאמינים בהשגחתו על העולם השפל, ובתאר 'רם' שמשמעותו - געלה ונשגב מאתנו. ואלו אנו מאמינים כי לרב ענוותנותו הוא משגיח בהשגחה פרטית על בראיו ומבין אל כל מעשיהם ומחשבותיהם, וכפי שאמרנו מכמים (ליו ט א): "אין אדם נוקף [פועל] אצבעו מלמשה אלא אם פן מרצון עליו מלמעלה". משום כך פתח המטורר ואמר: "יגדל אלקים ח' גדול הוא האלקים החי לעד מן הארץ, שעליה נתונה השגחתו, ועד לשמים, וישתבח". ואזדרבה השגחתו על בראי תבל זהו שבחו (סדור 'דובר שלום').

יגדל האלקים החי לצבח וישתבח, שעל אף שאין לנו שום השגה בו, אנו מאמינים שהוא הנמצא האמתי שכל הברואים תלויים בו, ואין עת וקצבה אל מציאותו.

כלב שושלח משמים

היה זה לפני למעלה מארבעים שנה. באותה שנה שבה התרחש ספורנו חל יומא דהוליא דמשה רבנו ורעיא מהימנא בערב שבת קדש. כבר מימי קדם נודע המנהג לעלות ביום זה למירון, ואף באותה שנה התארגנו הסעות מבני ברק ומירושלים ביום חמשי, כדי לשוב ביום ששי בבקר.

הרה"ח ר' נפתלי ג. זצ"ל, ויבלחט"א ידידו הרה"ח הושיע ר. שליט"א, אברכים וירושלמים ראי שמים וברי אורן שהיו רגילים לנסע בכל שנה ביום קדוש זה למירון, לא יכלו לצאת ביום חמשי. הם גמרו בדעתם שלא להחמיץ את הזכות הגדולה של נסיעה למירון ביום זה חשוב, על פן נדברו לנסע יחדו ביום ששי בבקר, ולאחר מכן לשבת בשבת קדש באתרא קדישא מירון.

בשעת בקר מקדמת של יום ששי יצאו השניים באוטובוס המקצועי היוצא מירושלים לכיוון צפת, ולאחר נסיעה ארוכה ומפרכת ירדו בתחנה הסמוכה לכניסה לשיכון מירון.

יודע זה האוכה לפקד את ציינו של רבי שמעון בר יוחאי הקדוש מעת לעת, כי ברגע שבו דורכות רגליו על פתחו של המושב מירון, כבר גאזה הלב מהתרגשות ומפספוס. אף מדיעניו מיד עם רדתם מהאוטובוס מהרו לטפס אל העליה התלולה המובילה לעבר ציון הרשב"י, ולאחר כמה דקות כבר התרפקו בערגת קדש על מצבת השיש הקרה שתחתיה טמון צדיק הורוזה.

באותם רגעים נעלים, בעומדם במקום המסגל לקבלת התפלות נשכחה מוחם כל דאגה וטרדה. מחם ולבם היו נתונים אף ורק לשפיכת ציון שיש ותחנונים לפני ה'.

שהו השנים זמן ממשך בסמוך למצבת הקדש, זרק משחשבו כי לשמתם שבעה ורותה ז' צרכה מן הקדש, פנו לסדר לעצמם מקום לינה וסעדה לשבת קדש הקרבה ונאה. בסניעתא דשמאי הם אתרו במהרה קבוצת חסידים ואנשי מעשה ראים ושלמים שהתארגנו מעוד מונשי לשבת התאחדות באכסניה מקומית. הללו שמחו לארחם בצל קורתם, והשנים נשאו את משלטיהם לחדריהם.

מסימיו את הכנותיהם לשבת, הביטו בשעונם וראו כי נותר עדין זמן רב עד לכניסת השבת. על פן החליטו לנצל שעות אלו לטייל בין משעולי המושב מירון, לשאף מלוא חפנים אור פסגות, ולהתבשר מניחוח הוד הקדומים האופף את אוור הגליל בכלל ואזור מירון בפרט.

טייל השנים בין שבילי השיבו, כשתוך כדי הליכתם הם מושוחחים ביניהם בשיחת חליו של תלמיד חכמים, מענינים העומדים ברומו של עולם. אלא שפכל שהתמשכה שיחתם פן ארכה טעמת והתרחקה דרכם. כך, כאשר נזכר אחד מהם להביט בשעון שבידו, נחרד לגלות עד כמה מאחרת השעה. קול צפצוף צורמני הקפיץ עוד יותר את לבם, כשגלו להותם כי רוחוץ הם מרחק נזר ממקום האכסניה, וכי אם לא ימצאו דרך קצור יאלצו להגיע לאכסניה לאחר כניסת השבת.

הביטו סביבותיהם, ולפתע נזכר אחד מהם כי ממש בסמוך אליהם קים שביל קצור שיכול להביאם במהרה עד לציון הרשב"י, ומשם לאכסניה הדרך קצרה.

פנו אפוא השנים מן הדרך הראשית שבה הלכו, ועד מהרה מצאו את השביל הנכסף והחלו לצעוד בו במהירות ובאכזה ציון הרשב"י.

אלא שפלתם, פמו ממעמקי האדמה, צץ לקוחתם לפי שחור ואימתני. הקלב נצב לגדם מלאו קומתו ופתח בסדרת נביחות מפחידות שגרמו להם לסקת לאחוריהם בנהלה. נראה נשמע מפי בעל המעשה